

کارنامه صادراتی استان در سال ۹۹

از صادرات ۷ هزار تنی مرغ در اوج نیاز تا صادرات ۲۶ هزار تنی هندوانه در اوج خشکسالی

هر چند تحریم‌ها و کرونا بیشترین تأثیر را در کاهش صادرات استان در سال گذشته داشته‌اند اما صادرات کالاهای اساسی مانند گوشت مرغ در سالی که شاهد صف‌های بی‌پایان مردم برای خرید این محصول بودیم و صادرات ۲۶ هزار تنی هندوانه در خشک‌ترین سال ۵۰ سال اخیر آن‌هم ارزان‌تر از قیمت داخلی حکایت از ضعف نظارت‌ها و یاری به هر جهت بودن صادرات دارد.

گزارش مسعود حمیدی

به گزارش خراسان رضوی، سال‌های ۹۵ و ۹۶ با رونق گرفتن اقتصاد کشور، صادرات غیر نفتی نیز رشد خوبی را تجربه کرد و استان خراسان رضوی نیز از این وضعیت کشور مستثنا نبود این تحول مثبت اقتصادی را می‌توان در وضعیت صادرات به‌خوبی مشاهده کرد به طوری که در سال ۹۶ برای اولین بار صادرات استان از مرز دو میلیارد دلار گذشت و این روند در سال ۹۷ نیز ادامه داشت به طوری که صادرات استان در سال ۹۷ از مرز ۲٫۲ میلیارد دلار گذشت اما بعد از خروج آمریکا از برجام و اعمال تحریم‌ها صادرات کشور و استان نیز با مشکل مواجه و در ماه‌های پایانی سال ۹۷ تأثیر تحریم‌ها در صادرات کشور و استان نمایان شد. بی‌سابقه بودن تحریم‌ها و جنگ اقتصادی آمریکا علیه ایران آمارها و گزارش‌های وضعیت صادرات و محصولات صادراتی کشور و حتی واردات کشور توسط گمرک کشور انتشار عمومی پیدانکرد و تنها به کلیات صادرات استان‌ها اشاره می‌شد با این حال میزان صادرات استان خراسان رضوی در سال ۹۸ به ۱٫۸ میلیارد دلار رسید. بر اساس داده‌های گمرک کشور، وضعیت صادرات استان در سال ۹۹ نیز نسبت به سال ۹۸ بدتر شده و به کمتر از ۱٫۳ میلیارد دلار رسیده است.

بر اساس داده‌های گمرک کشور، حجم صادرات استان در سال گذشته از پنج درگاه گمرکی حدود یک میلیارد و ۲۳۰ میلیون تومان بوده و حجم وزنی صادرات نیز معادل ۲ میلیون و ۵۳۷ هزار تن ثبت شده است که نسبت به سال ۹۸ از نظر وزنی حدود ۸۰۰ هزار تن و از نظر ارزش دلاری حدود ۵۰۰ میلیون دلار کاهش را نشان می‌دهد.

● **سال ۹۹ و فراز و نشیب صادرات استان**
جزئیات صادرات ۱۲ ماهه استان در سال ۹۹ حاکی از آن است که از ابتدای سال گذشته ارزش دلاری صادرات استان رو به افزایش بوده به طوری که در تیر ماه به اوج خود یعنی صادرات ۱۴۶ میلیون دلاری در یک ماه رسیده است اما بعد از تیر ماه این اوج به صادرات ۸۶ میلیون دلاری مرداد منجر شد. از نظر ارزش ریالی نیز صادرات استان در فصل پاییز به اوج خود رسیده بود در حالی که از نظر ارزش دلاری این گونه نبود اما از نظر تناژی وزن محموله‌های صادراتی روندی صعودی در طول ۱۲ ماه سال گذشته داشته است.

در تحلیل این وضعیت صادرات استان و کشوریک عامل بسیار مهم علاوه بر تحریم‌ها که تأثیر گذار بوده، نوسانات قیمت ارز است که از ابتدای سال ۹۷ قیمت ارز از دلار ۳۵۰۰ تومانی به ۱۰ هزار تومان و سپس به ۲۰ هزار تومان و در نهایت به ۳۰ هزار تومان در پاییز سال گذشته رسید. این نوسانات قیمت ارز ضمن این‌ که مشوقی برای صادرات کالا بوده اما به دلیل سیاست‌های بازگشت ارز بانک مرکزی از یک سو و خرید کالا از سوی دیگر به صورت ریالی در داخل کشور برای صادرات باعث شده است که ارزش دلاری محصول نسبت به سال‌های گذشته کمتر شود که نمونه بارز آن ارزش دلاری زعفران است. به همین دلیل است که ارزش ریالی کالاهای صادر شده تفاوت چندانی با سال‌های قبل نکرده است. علاوه بر این، تیر سال گذشته بعد از یک دوره آرامش در بازار ارز شاهد رشد قیمت دلار بودیم که در پاییز به اوج خود یعنی ۳۰ هزار تومان رسیده بود.

● **چه کالایی به کجا صادر کردیم؟**
عمده صادرات استان خراسان رضوی به کشورهای آسیای مرکزی به خصوص

میلیون دلار و ارزش ریالی حدود ۸۶ میلیارد تومان و در حجم ۲۳۶۲ تن انجام شده که با توجه به بحران مرغ در تابستان سال گذشته که منجر به صف‌های طولانی خرید مرغ در استان و کشور به دلیل کمبود شده بود عجیب است.

نوسانات قیمت مرغ به دلیل کمبود نهاده در بازار و کاهش جوجه ریزی از خرداد سال گذشته وضعیت بازار مرغ را در استان و کشور به گونه‌ای رقم زد که هر روز شاهد صف‌های طولانی شهروندان برای خرید مرغ در مشهد و دیگر شهرها بودیم. اما آمار گمرک حاکی از آن است که در طول سال گذشته بیش از ۷۱۷۴ تن گوشت مرغ به صورت منجمد یا قطعه بندی شده از گمرکات استان صادر شده مقصد عمده این صادرات کشور افغانستان بوده است ارزش دلاری این صادرات بیش از ۱۳/۸ میلیون دلار و ارزش ریالی این صادرات حدود ۲۲۷ میلیارد تومان بوده است. نکته قابل تامل آن که بعد از به اوج رسیدن بحران مرغ در کشور ستاد تنظیم بازار کشور صادرات مرغ را از ابتدای آبان تا اطلاع ثانوی ممنوع اعلام کرد اما در همین ماه نیز شاهد صادرات سه محموله ۱۳ تنی مرغ به مقصد عراق، ۱۶ تنی به مقصد تاجیکستان و ۱۷ تنی به مقصد افغانستان از طریق گمرکات استان بودیم البته این صادرات تنها به گمرکات استان محدود نبوده است و از اصفهان، بندر شهید رجایی و غرب کشور هم شاهد صادرات مرغ در آبان ماه بودیم.

● **چند روز است پیگیر آن هستیم که ببینیم چه کسانی مرغ و خروس زنده صادر کرده‌اند، به نظر می‌رسد این‌ها مرغ کشتار شده هستند که در قالب تعرفه مرغ و خروس زنده ثبت شده‌اند.**

● **صادرات ۲۶ هزار تن هندوانه در سال خشک! ابتدا این‌که سال گذشته به دلیل کاهش حدود ۶۰ درصدی**

بازندگی‌ها در استان تامین آب مورد نیاز بخش‌های مختلف دشوار بود و حتی سخن از جیره بندی آب در مشهد و برخی شهرستان‌ها نیز به میان آمد در چنین شرایطی میزان صادرات محصول آب بری مانند هندوانه بیش از ۵ میلیون دلار بوده است. یعنی در سال گذشته به رغم تمام مشکلات کم آبی استان بیش از ۲۶ هزار تن هندوانه به قیمت هر کیلو ۲۷۰۰ تومان و عمدتا به مقصد کشور افغانستان از استان صادر شده در حالی که کل صادرات این محصول در سال ۹۷ حدود یک میلیون دلار و حدود ۸ هزار تن بوده است. نکته قابل تامل‌تر آن که صادرات این محصول به خارج از کشور در حالی با قیمت ۲۷۰۰ تومان انجام شده که هندوانه سال گذشته در بازار مشهد هیچ وقت کمتر از این قیمت نبوده است.

● **صادرات مرغ در اوج صف‌های مرغ تیر ماه**
نکته دوم صادرات گوشت «مرغ و خروس از نوع خانگی بریده نشده به صورت قطعات، یخ زده» است که در سال گذشته تنها در یک محموله در تیر ماه به ارزش حدود ۵/۲

نسبت به نرخ‌های جهانی کمتر است (سیب تازه، صیفی جات، زعفران و دیگر میوه جات جزو محصولات مهم صادراتی استان هستند) تولیدات معدنی نیز به دلیل منابعی که در اختیار داریم و دسته سوم محصولات وابسته به صنایع نفتی است که تمام این محصولات به دلیل پارانه‌های انرژی که استفاده می‌کنند ارزان تولید می‌شوند گرانه نرخ تجارت و حمل و نقل کامیون‌ها در ایران چند برابر نرخ کشورهای دیگر است که دلیل آن قیمت کامیون‌ها در داخل کشور است.

محمدحسین روشنگ می‌گوید: در حوزه فلزات و فولاد استان سال‌های گذشته به دلیل جهش نرخ ارز از یک سو و نبود تعهد ارزی از سوی دیگر صادرات بالایی انجام می‌شد اما سال گذشته به دلیل سخت گیری‌های انجام شده برای بازگشت ارز از یک سو و افزایش قیمت این محصولات در داخل کشور از سوی دیگر شاهد کاهش صادرات آن بودیم اما نکته مهمی که باید به آن توجه داشته باشیم این است که بخشی از صادرات ثبت شده استان و کشور به این دلیل انجام می‌شود که بتوانیم در قبال آن کالای مورد نیاز کشور را وارد کنیم.

● **صادرات‌هایی برای واردات**

وی ادامه می‌دهد: مثلاً در حوزه زعفران که بیشترین صادرات به کشور هنگ کنگ صورت گرفته بیشتر به این دلیل بوده است که کالای مورد نیاز وارد شود و گرانه هنگ کنگ مقصد اصلی صادرات زعفران استان نیست. از سویی دیگر بخشی از زعفران استان به صورت قاچاق به افغانستان می‌رود و از آن جابا در می‌شود زیرا از مرز افغانستان شتر هم قاچاق می‌شود چه برسد به کالای کم حجمی مانند زعفران. زعفران‌هایی که اظهار شده‌اند هم به این دلیل بوده که هدف واردات کالای مورد نیاز بوده است که در قبال آن صادرات انجام می‌شد.

رئیس کمیسیون تجارت اتاق مشهد تأکید می‌کند: مثلاً در حوزه سیب تازه که بیشترین صادرات استان بوده و به مقصد افغانستان انجام شده است، در واقع مقصد این محموله‌ها پاکستان بوده و با هدف واردات موز انجام می‌شده که صادر کننده سیب تازه و وارد کننده موز یک شخص است.

● **باز هم کارت‌های اجاره‌ای**
روشنگ می‌گوید: چند روز است پیگیر آن هستیم که ببینیم چه کسانی مرغ و خروس زنده صادر کرده‌اند، به نظر می‌رسد این‌ها مرغ کشتار شده هستند که در قالب تعرفه مرغ و خروس زنده ثبت شده‌اند. بسیاری از این صادرات‌ها به وسیله کارت‌های اجاره‌ای انجام می‌شود. یعنی ما به عنوان اتحادیه صادر کنندگان و کمیسیون تجارت اتاق بازرگانی نمی‌دانیم چه کسانی این کالاها را صادر کرده‌اند و کسی بابت اهلیت صادر کننده‌از اتاق بازرگانی استعلام نمی‌کند.

● **نمی‌دانیم چه کسی صادر کرده**
متولی کمیسیون تجارت اتاق بازرگانی

استان تأکید می‌کند: چرا گمرک از ما به عنوان متولیان و صادر کنندگان کارت بازرگانی استعلام نمی‌کند که فردی با این کارت بازرگانی قصد صادرات کالا به ارزش چندین میلیون دلار را دارد تا ما بگوییم آیا این فرد اهلیت دارد یا خیر؟ آیا ارز را بازمی‌گرداند یا خیر؟ متأسفانه یکی از اختلاف نظرهای ما با گمرک در همین موضوع است، مگر می‌شود فردی کالایی صادر کند و گمرک نداند چه کسی بوده است؟ اتاق بازرگانی تنها صادر کننده کارت‌های بازرگانی است اما نظارت بر صادرات و کاربری کارت‌ها در اختیار اتاق بازرگانی نیست، بعد از این که تخلف صورت گرفت و کسی که اصلاً صادر کننده نبود چندین میلیون دلار را به خزانه باز نگرداند اعلام می‌کنند اتاق بازرگانی مسئول است چون کارت بازرگانی را صادر کرده است اما نمی‌گویند چه کسی باید بر کاربری کارت‌های بازرگانی و اهلیت صادر کنندگان نظارت کند.

● **توضیحات مدیران سازمان صمت**

سرپرست سازمان صمت استان در گفت وگو با خراسان رضوی درباره علت کاهش صادرات انواع کف پوش‌ها و محصولات فولادی اظهار می‌کند: کاهش میزان صادرات کف پوش‌ها باید به صورت دقیق بررسی شود اما برآورد این است که این کاهش ناشی از دستورالعملی است که در دو سال اخیر صادر و تأیید سهمیه‌های مواد اولیه پتروشیمی کارخانه‌های تولیدی کف پوش در استان با دشواری روبه‌رو شد علاوه بر این، طی دو سال اخیر به دلیل شیوع ویروس کرونا تبادلات مرزی با مشکلات عدیده‌ای مواجه شد و طبیعی است که صادرات کاهش یابد.

سازمان صمت استان در سال گذشته را نیز مثبت ارزیابی می‌کند و می‌گوید: این که میزان صادرات فولاد در سال ۹۹ کاهش داشته بیانگر این موضوع است که ما توانسته ایم صادرات فولاد خام مانند گندله و کنسانتره را کاهش دهیم و زنجیره تولیدات فولادی در حال تکمیل است. وی می‌افزاید: بخش عمده صادرات فولاد استان در سال ۹۷ مربوط به گندله و کنسانتره بوده است که سال گذشته با تمهیداتی که صورت گرفت مواد اولیه فولادی استان به زنجیره‌های داخلی صنایع فولاد کشور عرضه شد تا جلوی خام فروشی گرفته شود.

غفوری مقدم، معاون بازرگانی سازمان صمت استان در این باره به خراسان رضوی می‌گوید: در اجرای ماده ۶۲ قانون اجرایی گمرک کمبته‌ای در مرکز تشکیل و ارزش گمرکی کالا تعیین می‌شود و این ارزش در طول سال یک یا دو بار تغییر می‌یابد در حالی که ممکن است قیمت یک محصول در داخل کشور چندین بار تغییر کند این ارزش گذاری بیشتر برای اجرای تعهدات ارزی انجام می‌شود و ممکن است با قیمت داخلی کالا متفاوت باشد.

● **سیب تازه به ازای موز**

امید جهان خواه درباره صادرات هندوانه و سیب تازه از استان و مشخص نبودن صادر کنندگان این محصولات می‌گوید: بر اساس قانون، هر کسی که کارت بازرگانی داشته باشد می‌تواند صادرات انجام دهد. این که بگوییم کارت اجاره‌ای است یا خیر مستلزم آن است که گمرک به نام دارنده کارت بازرگانی شناسه و رمز صادر کند و فرد می‌تواند صادرات انجام دهد. مثلاً در موضوع سیب تازه طبق بند ۵ ذیل فصل ۸ قانون تجارت کشور، صادر کنندگان به ازای هر ۱/۵ کیلو صادرات سیب تازه می‌توانند یک کیلو گرم «موز» وارد کنند و تعرفه آن هم ۵ درصدی سود بازرگانی است. از طرفی ثابت سفارش واردات موز «به شرطی» انجام می‌شود که متقاضی، صادرات سیب انجام داده باشد.

● **دفاع از عملکرد گمرک**

وی درباره اهلیت صادر کننده و بازگشت ارز اظهار می‌کند: بعد از این که موضوع کارت‌های اجاره‌ای و بازگشت ارز در کشور به وجود آمد در گمرک خراسان رضوی هر ۱۵ روز یک بار فهرست صادر کننده‌ها و صادر کنندگان و کسانی را که صادرات آن‌ها را چکش روبه‌رو بوده است در اختیار کمیته پایش سازمان صمت قرار می‌دهیم که تصمیم گیری شود آیا فرد ارز حاصل از صادرات را بازگردانده است یا خیر یا بحث ابطال کارت‌ها هم از طریق خود سازمان صمت انجام می‌شود. هیچ جای قانون هم گذار برای گمرک تکلیف مشخص نکرده است که زمانی که فردی می‌خواهد کالایی را صادر کند و اظهارنامه گمرکی تکمیل می‌کند گمرک از اتاق بازرگانی یا صادر کننده کارت بازرگانی استعلام کند.

ناظر گمرکات استان تأکید می‌کند: قانون گذار برای گمرک تکلیف تعیین کرده است که هر کسی دارای کارت بازرگانی است می‌تواند صادرات انجام دهد و ما اگر بخواهیم جلوی صادرات یک فرد را بگیریم بدون شک فرد شکایت خواهد کرد و گمرک باید پاسخ گو باشد که بر اساس چه ادله قانونی جلوی صادرات کسی را که دارای کارت بازرگانی است گرفته است. این اتاق بازرگانی و وزارت صمت هستند که باید پاسخ گو باشند چگونه برای فردی که صلاحیت ندارد کارت بازرگانی صادر کرده‌اند.

رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان اما معتقد است صادرات انجام شده متعلق به استان خراسان رضوی نیست. محمدرضا اورانی در گفت وگو با خراسان رضوی اظهار می‌کند: مشکلی که ما در گمرک داریم این است که مبدأ صادرات کالا از گمرکات استان مشخص نیست. سال گذشته سطح زیر کشت هندوانه و خربزه در استان کاهش یافته و کشت علوفه جایگزین آن شده بود بنابراین نمی‌توان گفت هندوانه‌های صادر شده متعلق به کشاورزان خراسان رضوی است. وی می‌گوید: در موضوع صادرات سیب تازه به نظر می‌رسد بیشتر صادرات انجام شده متعلق به کشاورزان استان‌های غربی کشور است زیرا قیمت این محصول در این استان‌ها در فصل برداشت ارزان و صادرات آن به صرفه‌تر است. درباره مرغ نیز مشکل این است که مبدأ کالای صادراتی مشخص نیست و اگر هم صادراتی انجام شده مربوط به ماه‌هایی است که صادرات آزاد بوده است.